

Załącznik
do Regulaminu Regionalnej Odznaki Krajoznawczej PTTK
„Twierdza Ustka”

1. **Fort Ujście** – wzniesiony w latach 1770-74 na prawym brzegu Parsęty, u jej ujścia do Bałtyku, gdzie wcześniej znajdował się szaniec ziemny. W XIX w. na forcie zbudowano latarnię morską. W 1945 r. fort został uszkodzony, a latarnia zburzona. Po wojnie żołnierze radzieccy odbudowali fort i zbudowali nową latarnię, która w czasach PRL pełniła rolę pomnika bohaterstwa armii radzieckiej. Trzonem fortu jest ceglana rotunda, gdzie w piwnicy mieściły się magazyny, na parterze były pomieszczenia dla piechoty, a piętro zajmowały stanowiska artylerii. Od zewnątrz bastion otoczony jest murem. Obiekt jest dostępny dla turystów. Latarnia służy za punkt widokowy, a w pomieszczeniach piwnicznych latarni znajduje się kawiarnia.
2. **Reduta Morast** – zbudowana została w latach 1770-74 na północnym cyplu Wyspy Solnej. Reduta posiada kształt pięcioboku, składa się z wału ziemnego, ceglanego muru i czterech budynków. Przez wiele lat obiekt był w posiadaniu klubu żeglarskiego. Wokół szanca znajduje się port jachtowy, a w zabudowaniach fortecznych mieści się restauracja i mały amfiteatr.
3. **Fort Wilczy** – z 1807 r. przebudowany w 1925 r. na amfiteatr, a na przedpolu zorganizowano hipodrom. Po II wojnie światowej początkowo był w administracji wojskowej, później przekształcono go w amfiteatr, to tutaj odbywały się Festiwale Piosenki Żołnierskiej. Obecnie organizowane są imprezy masowe.
4. **Reduta Solna** – powstała na miejscu niewielkiego szanca w latach 1832-36. W skład reduty wchodzi: wał ziemny, fosy i dwa budynki. Budynek ukryty jest w wale ziemnym mających kształt dwóch połączonych rotund. W Reducie Solnej znajduje się obecnie baza żeglarska i pole namiotowe należące do harcerzy.
5. **Szaniec Kleista** – został wzniesiony w latach 1832-36. Do lat 70. XX w. był użytkowany przez wojsko, obecnie planuje się teren szanca zaadaptować na plenerowy skansen wojskowy.
6. **Brama Radzikowska** – pozostałości po XVIII w. Bastionie Geldern, która stanowiła wjazd do twierdzy od zachodu. Jest to piętrowy budynek ze sklepieniem przejazdem i częścią mieszkalną na piętrze.
7. **Bastion Magdeburg** – zachował się fragment muru oraz kamiennej podmurówki pochodzących z XVII w.
8. **Bastion Pomorze** – zarys umocnień ziemnych i fosa w Parku im. gen. Henryka Dąbrowskiego.
9. **Luneta Lauenburg** – zadrzewiona wysepka na fosie miejskiej w parku, pozostałość po rawelinie tej lunety.
10. **Batardeau** – pozostałości w nurcie rzeki i nieliczne fragmenty zabudowań, w skład których wchodziły: stawidła, galeria strzelecka i obronny Most z Orłami.
11. **Ustecka 9. Bateria Artylerii Stałej (BAS)** – nie jest aktualnie udostępniana do otwartego ruchu turystycznego, bo znajduje się na terenie wojskowym. W porozumieniu z wojskiem, pozostałościami opiekują się członkowie usteckiego Stowarzyszenia Miłośników Fortyfikacji, którzy zabezpieczają od lat nieczynne obiekty przed dewastacją. Od czasu do czasu, po uzgodnieniu z nimi i za zgodą wojska, organizowane są tu grupowe wycieczki. Stowarzyszenie gromadzi również militarne eksponaty. Pokażne już w tej chwili zbiory oczekują na swoje miejsce w projektowanym skansenie militarnym. Wydział Promocji usteckiego Urzędu Miasta wraz z entuzjastami budowli fortecznych, od kilku lat chce ten projektowany skansen uczynić ważnym elementem usteckiego szlaku turystycznego. Jest

więc szansa, że stanowiska ogniowe, dziś zarośnięte sosnami, powrócą do dawnej świetności.

12. **Główny Punkt Kierowania Ogniem (GPKO) usteckiej BAS** – w lesie, za działobitniami znajdują się najbardziej charakterystyczne obiekty usteckiej BAS: dwie położone obok siebie masywne wieże. Tu mieścił się mózg całej baterii, czyli stanowisko dowodzenia. Większa z budowli, przypominająca gotycką basztę, to w nomenklaturze wojskowej GPKO, czyli główny punkt kierowania ogniem. Jej zewnętrzne ściany pokryte są charakterystycznymi stalowymi drabinkami. Na tych uchwytach miały być rozwieszane siatki maskujące. Grube, żelbetowe mury GPKO mogło zniszczyć tylko bezpośrednie trafienie pocisku dużego kalibru. Na samej górze zainstalowana jest super atrakcja: stalowa obrotowa kopuła, w której ulokowany był dalmierz o szerokości 4 m. Pancerne płyty połączone są nitami. Kopuła przypomina trochę okrętową wieżę artyleryjską albo wieżyczkę czołgu – ma wiele skośnych powierzchni, które miały powodować odbijanie się uderzających pod ostrym kątem pocisków. Członkowie ustckiego Stowarzyszenia Miłośników Fortyfikacji ustalili, że w środku tej wieży pracował dalmierz DM-4 wyprodukowany po wojnie przez firmę Carl Zeiss Jena z ówczesnej NRD, wykorzystującą konstrukcję z czasów wojny. Jest tu również kilka bardzo wąskich otworów, służących do obserwacji morza w warunkach ostrzału artyleryjskiego, a więc gdy w powietrzu świszczą odłamki. Drugą, mniejszą wieżę, dobudowano później. Na jej górnej platformie zamontowany był radar, pozwalający wykrywać dalekie cele, zanim znalazły się w zasięgu ostrzału „Stalińców”.
13. **Bateria Blüchera** – kompleks niemieckich bunkrów z lat 30. XX w., leży blisko centrum Ustki, tuż przy zachodnim falochronie portowym. Można go na razie zwiedzać z zewnątrz. Podziemia są sprzątnięte i okresowo udostępniane do zwiedzania przez Stowarzyszenie Miłośników Fortyfikacji oraz Wydział Promocji ustckiego Urzędu Miasta. Powstanie pierwszej usteckiej baterii miało związek z tworzonym w pobliżu poligonem artylerii przeciwlotniczej. Na armatach należących do lotnictwa szybko położyła jednak łapę hitlerowska Marynarka Wojenna (Kriegsmarine). Na 12-metrowej wydmie – najwyższym wzniesieniu górującym nad plażą – ulokowano działobitnię tak zwanego działa prowadzącego. Ten bunkier ma dwie kondygnacje. Na górnej stała armata kalibru 105 mm. Pośrodku płaszczyzny otoczonej niszami amunicyjnymi zachowało się stalowe gniazdo mechanizmu obrotowego armaty. W dolnej, ukrytej części działobitni znajdują się schrony dla obsługi, połączone podziemnym korytarzem z bunkrem dowodzenia i kierowania ogniem, na którego górnej platformie stał dalmierz (odległościomierz), dzięki któremu namierzano potencjalne cele.